

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Затверджено на засіданні кафедри
правового регулювання економіки
Протокол № 3 від 19.10.2015 р.

Програма навчальної дисципліни

"Трудове право"

**для студентів освітньо-професійної програми підготовки
бакалаврів економічних напрямів, напрямів менеджменту та сфери
обслуговування**

Укладач: доцент кафедри правового регулювання економіки, к.ю.н.
Силенко Н.М.

Відповідальний за випуск:
зав. каф. правового регулювання економіки,
професор, к.ю.н Сергієнко В.В.

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016

1. Вступ

Навчальна дисципліна «Трудове право» **буде корисна** тим, хто хоче отримати теоретичні та практичні знання і навички щодо правового регулювання трудових відносин та відносин соціального забезпечення.

Навчальна дисципліна дозволяє зорієнтуватися в правових питаннях виникнення, зміни та припинення трудових правовідносин.

Вивчення цієї дисципліни дає можливість студенту:

- отримати систему знань про сутність та місце трудового права в системі права України;
- визначати особливості укладання та розірвання трудових договорів;

вміти аналізувати нормативно-правові акти, що регулюють трудові правовідносини.

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів компетентностей щодо системи знань у сфері регулювання трудових відносин.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

- засвоєння теоретичних положень науки трудового права;
- поглиблення знань і засвоєння норм чинного трудового законодавства;
- набуття навичок роботи з нормативними актами;
- застосування набутих знань у вирішенні практичних питань та конкретних практичних ситуацій в сфері.

Об'єктом навчальної дисципліни є трудові правовідносини, що виникають у процесі трудової праці.

Предметом навчальної дисципліни є система суспільних відносин щодо застосування найманої праці й колективні трудові відносини.

Пререквізити: Вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши більшість навчальних дисциплін гуманітарного та професійного циклів. Теоретико-методологічною базою вивчення цієї дисципліни є навчальна дисципліна "Правознавство"

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та виконання практичних завдань. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час практичних занять. Також

велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі види занять розроблені відповідно до кредитно-трансферної системи організації навчального процесу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

понятійний апарат трудового права, його систему й сутність, основні інститути та субінститути;

поняття предмету, методів та системи трудового права;

особливості локального регулювання соціально-трудова відносин;

поняття «суб'єкт трудового права», його складові елементи, види та зміст правового статусу суб'єктів трудового права;

порядок та особливості укладення колективного договору, його сторони та зміст;

основні принципи державної політики зайнятості населення;

особливості укладення трудового договору, його сторони та їх правовий статус;

порядок здійснення переведення, переміщення та зміни істотних умов праці працівника;

підстави припинення трудового договору;

поняття «робочий час» та «час відпочинку»;

особливості правового регулювання оплати праці;

порядок та умови притягнення до дисциплінарної відповідальності;

підстави застосування матеріальної відповідальності.

вміти:

працювати з національними та міжнародними нормативними актами України у сфері праці;

застосувати набуті знання у вирішенні практичних питань;

знаходити недоліки та порушення міжнародного законодавства та законодавства України в галузі правового регулювання відносин у сфері праці;

аналізувати існуючу судову практику в галузі розв'язання спорів між учасниками трудових правовідносин;

використовувати наукові праці вчених в галузі трудового права з метою поглиблення набутих знань.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійною компетентністю, що наведена в табл. 1.

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в таблиці 2.

Таблиця 1

Професійна компетентність, яка отримується студентами після вивчення навчальної дисципліни

Компетентності	Складові компетентності
Здатність усвідомлювати основні принципи та джерела трудового права і використання одержаних знань для забезпечення успішної професійної діяльності.	Визначати суспільні відносини, що складають предмет трудового права.
	Здатність визначати та класифікувати джерела трудового права.
	Застосовувати судову практику при вирішенні практичних завдань.
	Визначати та класифікувати суспільні відносини, що становлять предмет трудового права.
	Аналізувати тенденції розвитку політики зайнятості з метою працевлаштування громадян.
	Здійснювати відмежування трудового договору від інших цивільно-правових договорів.
	Застосовувати нормативну базу, присвячену правовому регулюванню робочого часу суб'єктів трудових правовідносин, а також часу відпочинку.
	Аналізувати нормативну базу щодо правового регулювання оплати праці працівників.
	Визначати випадки застосування дисциплінарної відповідальності.
	Визначати підстави та умови виникнення матеріальної відповідальності працівників.
	Орієнтуватися в основних поняттях та нормативних актах, що регулюють охорону праці працівників.
	Використовувати знання на практиці щодо розгляду індивідуальних трудових спорів.
	Вирішувати ситуаційні завдання з правового регулювання пенсій окремим категоріям громадян.
	Аналізувати державний нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю та охорону праці на виробництві

Таблиця 2

**Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни
"Трудове право" – за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові компетентності, які формуються в основі джерела трудового права	Пререквізити Ієрархія джерел трудового права.	Тема 2. Джерела трудового права Знання Знання єдності та диференціації	Вміння Застосовувати джерела трудового права під час застосування	Комунікації Презентувати результати застосування	Автономність Відповідальність за точність і коректність застосування
Визначати поняття та місце трудового права в системі галузей права України	Порядок застосування джерел трудового права Сутність поняття трудового права. Загальна характеристика правового регулювання суспільних відносин, що становлять предмет трудового права, а також його методів та системи	Тема 1. Трудове право як одна з галузей права України Знання основних методів правового регулювання трудового права. Знання складових елементів системи трудового права	Вирішення деяких питань, які виникають у трудових суспільні відносини, що підпадають під регулювання трудового права. Застосовувати методи трудового права	джерел трудового права при вирішенні окремих питань комунікаційну стратегію щодо використання положень трудового права	джерел трудового права Відповідальність за точну ідентифікацію суспільних відносин, що входять до предмету правового регулювання трудового права

Тема 3. Трудові правовідносини та їх суб'єкти

Визначати правовий статус суб'єктів трудового права. Визначати поняття індивідуальні трудові правовідносини та здатність використовувати набуті знання на практиці	Характеристика та сутність індивідуальних трудових правовідносин. Особливості виникнення трудових правовідносин та правового статусу працівника та роботодавця	Знання поняття індивідуальних трудових правовідносин, підстав виникнення трудових правовідносин, змісту правового статусу працівника та роботодавця	Застосовувати основні положення нормативно-правових актів для встановлення правового статусу працівника та роботодавця в трудових правовідносинах	Презентувати результати вирішення питань визначення правового статусу працівника та роботодавця в трудових правовідносинах	Відповідальність за коректне використання нормативно-правового регулювання визначення правового статусу працівника та роботодавця в трудових правовідносинах
--	--	---	---	--	--

Продовження таблиці 2

Тема 4. Колективні угоди і колективні договори					
Визначати поняття та сторони колективного договору, особливості його укладання та ведення колективних переговорів	Поняття соціального партнерства та його сторони. Поняття та сторони колективного договору. Особливості здійснення контролю за виконанням колективних договорів і угод	Знання порядку укладення колективного договору, особливостей ведення колективних переговорів	Визначати основні положення колективного договору, його зміст та сторони, наслідки невиконання умов колективного договору	Презентувати результати вирішення окремих питань, пов'язаних з укладенням колективного договору	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення

Тема 5. Правове забезпечення зайнятості населення і працевлаштування
--

Визначати загальні засади здійснення державної політики в сфері зайнятості. Визначати правовий статус державної служби зайнятості населення	Визначення поняття зайнятості та її видів. Особливості здійснення державної політики у сфері зайнятості	Знання процедури реєстрації та ведення обліку громадян, які шукають роботу та безробітних.	Застосовувати основні положення нормативно-правових актів щодо здійснення державної політики в сфері зайнятості.	Презентувати результати застосування положень законодавства при вирішенні питань, пов'язаних з працевлаштуванням працівників.	Самостійно приймати ефективні управлінські рішення щодо визначення державної політики у сфері зайнятості
---	---	--	--	---	--

Тема 6. Трудовий договір

Визначати поняття та особливості укладення трудового договору.	Визначення поняття трудовий договір. Основні вимоги до укладення трудового договору у письмовій формі. Визначення поняття контракту та особливості його укладення	Знання основних вимог до процедури укладення трудового договору, особливості укладення трудового контракту	Визначати суттєві умови укладення трудового договору, відмінність трудового договору від трудового контракту	Презентувати результати вирішення окремих питань, які виникають між власником підприємства, установи та організації і працівником з приводу укладення трудового договору чи контракту	Відповідальність за точність та коректність вирішення питання щодо укладення трудового договору
--	---	--	--	---	---

Тема 7. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку

Визначати основні положення робочого часу та часу відпочинку, структуру та особливості нарахування заробітної плати	Визначення поняття робочий час, особливості застосування видів та структури режиму робочого часу, заробітної плати. Встановлення методів регулювання відповідно до Закону України «Про відпустки»	Знання основних трудових законодавства у сфері застосування робочого часу та часу відпочинку, нарахування заробітної плати, форми та періодичність її виплати	Застосовувати нормативно-правових актів для визначення робочого часу та часу відпочинку, виплатою гарантій та компенсацій	Презентувати результати вирішення питань, пов'язаних з правовим регулюванням робочого часу та часу відпочинку	Відповідальність за точність та коректність вирішення питань. Відповідальність за правильність та коректність вирішення питань щодо правового регулювання робочого часу та часу відпочинку, нарахування заробітної плати, гарантій та компенсацій
Тема 9. Дисципліна праці					
Визначати поняття дисципліни праці та методи її забезпечення.	Поняття дисциплінарної відповідальності, внутрішнього трудового розпорядку. Засоби вирішення спорів, що впливають із застосування дисциплінарної відповідальності	Знання основних нормативно-правових актів, що регулюють порядок застосування дисциплінарної відповідальності	Вирішувати питання по застосування заходів заохочення та дисциплінарної відповідальності	Презентувати результати вирішення окремих питань в результаті застосування дисциплінарної відповідальності	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення

Тема 10. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору					
Визначати основні засади підстав настання матеріальної відповідальності	Основні засади матеріальної відповідальності працівників та роботодавця	Знання основного порядку розрахунку розміру шкоди, заподіяної працівником підприємства	Вирішувати проблемні питання, що виникають в процесі притягнення працівників та роботодавця до матеріальної відповідальності	Презентувати результати вирішення окремих питань в галузі матеріальної відповідальності сторін трудового договору	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення
Тема 11. Охорона праці і здоров'я працівників на виробництві					
Визначати загальні засади інституту охорони праці сторін трудового договору	Регулювання відносин, що впливають із відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю сторонам трудових правовідносин	Знання процедури розслідування й обліку нещасних випадків, професійних захворювань й аварій на виробництві	Застосовувати положення нормативно-правових актів для вирішення окремих питань, які впливають із заподіяння життю та здоров'ю у трудовому праві	Презентувати результати вирішення окремих питань в галузі охорони праці працівників	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення

Тема 12. Трудові спори					
Визначати загальні засади вирішення індивідуальних та колективних трудових спорів	Порядок розгляду індивідуальних та колективних трудових спорів	Знання порядку розгляду та вирішення індивідуальних і колективних трудових спорів	Використовувати набуті знання та положення в процесі розгляду трудових спорів	Презентувати результати вирішення питань, що виникають в трудових відносинах з приводу розгляду трудових спорів	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення
Тема 13. Трудовий стаж і вислуга років					
Визначати основні засади обчислення трудового стажу	Поняття трудового стажу, порядок його обчислення	Знання основних положень щодо застосування різних видів трудових стажів	Застосовувати положення чинних нормативно-правових актів для вирішення окремих питань, що виникають під час обчислення трудового стажу	Презентувати результати вирішення окремих питань з приводу обчислення трудового стажу	Відповідальність за точність і коректність результатів

Тема 14. Пенсії та допомоги					
Визначати правовий статус пенсій та допомоги	Поняття та значення пенсії та допомоги	Знання загальних нормативно-правових засад регулювання порядку обчислення пенсії	Застосовувати положення чинних нормативно-правових актів при вирішенні окремих питань, що виникають під час обчислення пенсій	Презентувати результати вирішення питань в галузі пенсійних правовідносин	Відповідальність за точність і коректність результатів
Тема 15. Державний нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю та охорону праці на виробництві					
Визначати правовий статус інституту «охорона праці»	Поняття та значення охорони праці, особливості правового регулювання	Знання загальних нормативно-правових засад здійснення державного нагляду за дотриманням законодавства про охорону праці	Застосовувати положення чинних нормативно-правових актів при вирішенні окремих питань, що виникають під час порушення власником підприємства законодавства про охорону праці	Презентувати результати вирішення питань в галузі інституту «охорона праці»	Відповідальність за точність і коректність результатів

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин (5 кредитів ЄКТС). Форма підсумкового контролю – Іспит.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Загальні положення та договори

Тема 1. Трудове право як одна з галузей у системі права України

Особливості створення норм, коло суб'єктів, основні функції трудового права.

Види відносин, регульованих нормами трудового права. Індивідуальні трудові відносини, колективні трудові відносини. Категорії питань, що входять у предмет регулювання.

Особливості дії норм трудового права у часі, просторі та за колом осіб.

Специфіка способів правового регулювання праці. Класифікація методів правового регулювання трудових правовідносин.

Основні напрями правового впливу норм трудового права на трудові і тісно пов'язані з ними відносини та поведінку їх учасників.

Основні принципи. Галузі, підгалузі, інститути.

Поняття та характеристика принципів трудового права.

Принципи правового регулювання індивідуальних трудових відносин: свобода праці й заборона примусової праці; заборона дискримінації у сфері праці; принцип непогіршення становища працівників порівняно з чинним законодавством; право на справедливі й безпечні умови праці; право на справедливую заробітну плату, що забезпечує рівень життя, гідний людини, для самого працівника і членів його сім'ї; забезпечення працівникам мінімальних державних гарантій у сфері праці; забезпечення захисту трудових прав, честі та гідності учасників трудових відносин.

Принципи правового регулювання колективних трудових відносин: свобода об'єднання; реальне визнання права на колективні переговори; соціальне партнерство; забезпечення права працівників на участь в управлінні організацією у передбачених законом формах; забезпечення

права на вирішення колективних трудових спорів, включаючи право на страйк.

Роль і функції трудового права в умовах ринкової економіки. Зміст соціальної, захисної, виробничої функцій трудового права.

Система трудового права і система трудового законодавства: поняття, співвідношення.

Зміст і конкретизація основних принципів трудового права.

Тема 2. Джерела трудового права

Поняття, види, особливості джерел трудового права.

Загальне і спеціальне трудове законодавство.

Конституція України як основне джерело трудового права.

Міжнародні договори про працю, ратифіковані Україною, як джерела трудового права.

Кодекс законів про працю України. Закони та підзаконні нормативно-правові акти як джерела трудового права.

Акти соціального партнерства: колективні угоди і колективні договори.

Локальні нормативно-правові акти: поняття, види, особливості.

Значення рішень Конституційного Суду України та керівних роз'яснень Пленуму Верховного Суду України.

Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та за категоріями працівників.

Тема 3. Трудові правовідносини та їх суб'єкти

Поняття та особливості індивідуальних трудових правовідносин.

Види індивідуальних трудових правовідносин:

Структура індивідуальних трудових правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення індивідуальних трудових правовідносин.

Правовий статус суб'єктів індивідуальних трудових правовідносин.

Трудова правосуб'єктність, працівника: виникнення, зміст і припинення, випадки обмеження.

Роботодавець (власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа) як суб'єкт трудових правовідносин. Ознаки трудової правосуб'єктності роботодавця.

Поняття і особливості колективних трудових правовідносин, їх співвідношення з індивідуальними трудовими правовідносинами.

Види колективних трудових правовідносин, їх загальна характеристика.

Структура колективних трудових правовідносин.

Представництво у колективних трудових правовідносинах.

Тема 4. Колективні угоди і колективні договори

Законодавство про колективні угоди і колективні договори.

Право на ведення колективних переговорів. Принципи здійснення права на ведення колективних переговорів і укладення колективних угод і договорів: міжнародні стандарти і законодавство України. Порядок ведення і предмет колективних переговорів. Учасники переговорів, їх права та обов'язки, гарантії і компенсації під час переговорів. Порядок вирішення розбіжностей під час ведення колективних переговорів. Відповідальність осіб, які представляють роботодавця і ухиляються від участі в переговорах або винні в ненаданні необхідної інформації.

Поняття і роль колективних угод у регулюванні трудових відносин.

Види угод, сфери їхньої дії, зміст. Сторони і учасники угод. Порядок укладення, зміни угод. Реєстрація угод. Контроль за виконанням угод на всіх рівнях. Поняття колективного договору. Співвідношення законодавства про працю та угод, колективних договорів, трудових договорів.

Сторони колективного договору та їхні представники. Зміст і структура колективного договору. Порядок укладення, зміни колективного договору і контроль за його виконанням.

Відповідальність за порушення і невиконання колективних угод і колективних договорів.

Тема 5. Правове забезпечення зайнятості населення і працевлаштування

Соціально-економічні аспекти ринку праці в Україні.

Законодавство про зайнятість населення. Поняття, форми зайнятості і державна політика в цій сфері. Державні гарантії (загальні і додаткові) зайнятості населення.

Поняття, види працевлаштування. Правова організація працевлаштування.

Державна служба зайнятості: структура і повноваження.

Участь підприємств, установ і організацій у реалізації державної політики зайнятості.

Порядок реєстрації та ведення обліку громадян, які шукають роботу, державною службою зайнятості. Поняття підходящої роботи. Особливі гарантії працівникам, які втратили роботу у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці.

Порядок працевлаштування окремих категорій громадян (молоді, осіб, яких звільнено з лав Збройних Сил України або з альтернативної (невійськової) служби, вивільнених працівників, інвалідів та ін.).

Правовий статус безробітного. Порядок реєстрації безробітних державною службою зайнятості. Право на матеріальне забезпечення на випадок безробіття та соціальні послуги. Види забезпечення на випадок безробіття: допомога по безробіттю, в тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності; допомога по частковому безробіттю; матеріальна допомога в період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації безробітного; матеріальна допомога по безробіттю, одноразова матеріальна допомога безробітному та непрацездатним особам, які перебувають на його утриманні; допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні.

Організація оплачуваних громадських робіт. Професійна підготовка і перепідготовка незайнятих громадян.

Соціальні гарантії при втраті роботи і безробітті.

Тема 6. Трудовий договір

Поняття і значення трудового договору. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів, які пов'язані з працею (підряду, доручення, авторського та ін.). Сторони трудового договору. Зміст трудового договору. Умови, які передбачені у законодавстві, та умови, які встановлюються за угодою сторін при укладенні трудового договору. Необхідні і додаткові (факультативні) умови. Поняття трудової функції та місця роботи за трудовим правом.

Недійсність умов трудового договору, які погіршують становище працівників порівняно з законодавством України про працю.

Загальний порядок укладення трудового договору, його оформлення. Документи, що подаються при прийнятті на роботу. Трудова книжка працівника. Випробування при прийнятті на роботу.

Строк трудового договору. Укладення трудового договору на невизначений строк, на визначений строк, встановлений за погодженням сторін, на час виконання певної роботи.

Форма трудового договору.

Контракт як особлива форма трудового договору. Сфера застосування контракту. Порядок укладання контракту з керівником державного підприємства. Порядок укладання контракту при прийнятті (найманні) на роботу працівників.

Особливості та порядок укладання окремих видів трудових договорів: трудовий договір про тимчасову роботу; трудовий договір про сезонну роботу; трудовий договір з працівником-мігрантом; трудовий договір про сумісництво; трудовий договір про суміщення професій (посад); трудовий договір про тимчасове заступництво; трудовий договір про надомну роботу; трудовий договір з державним службовцем; трудовий договір з молодим фахівцем; трудовий договір про роботу у роботодавця — фізичної особи; трудовий договір працівника, що приймається за конкурсом, та ін.

Поняття переведення на іншу роботу, види переведень. Порядок переведення на іншу роботу.

Переміщення на інше робоче місце, його відмінність від переведення.

Зміна істотних умов праці та її правові наслідки.

Поняття і випадки відсторонення від роботи.

Поняття припинення та розірвання трудового договору, звільнення з роботи. Класифікація підстав припинення трудового договору. Загальні і додаткові підстави припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Загальні та додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Розірвання трудового договору з ініціативи органів, які не є сторонами трудового договору.

Порядок оформлення звільнення працівників і здійснення розрахунків з ними. Вихідна допомога.

Правові наслідки незаконного звільнення.

Тема 7. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку

Поняття робочого часу і значення його правового регулювання.

Правові нормативи робочого часу. Поняття і види робочого дня, робочої зміни, робочого тижня.

Нормальна і скорочена тривалість робочого часу, неповний робочий день.

Режими робочого часу і порядок їх встановлення. Змінна робота, вахтовий метод роботи, гнучкі графіки роботи, ненормований робочий день.

Поденний, тижневий і підсумований облік робочого часу.

Поняття надурочних робіт і порядок їх застосування. Чергування.

Поняття і види часу відпочинку. Перерви протягом робочого дня, зміни. Щоденні перерви в роботі. Щотижневі вихідні дні. Святкові і неробочі дні.

Поняття і види відпусток. Щорічна основна відпустка і порядок її надання. Щорічна додаткова відпустка, її види і порядок надання. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням. Творча відпустка. Соціальні відпустки. Відпустки без збереження заробітної плати.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ II

Особлива частина трудового права

Тема 8. Оплата праці

Конституційні засади права працівників на заробітну плату.

Соціально-економічні аспекти оплати праці.

Правове визначення поняття оплати праці. Відмінність заробітної плати від винагород за цивільно-правовими договорами, гарантійних і компенсаційних виплат. Структура заробітної плати: основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, інші заохочувальні і компенсаційні виплати.

Сфери регулювання заробітної плати та їхній зміст. Співвідношення державного і договірного регулювання заробітної плати.

Мінімальна заробітна плата: поняття, функції, умови визначення її розміру. Порядок встановлення і перегляду розміру мінімальної заробітної плати.

Організація оплати праці на підприємстві. Тарифна система та її елементи: тарифні сітки, схеми посадових окладів, тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідники).

Нормування праці на підприємстві. Види норм праці (норми виробітку, норми часу, норми обслуговування, нормовані виробничі завдання, норми чисельності), відрядні розцінки. Запровадження, заміна і перегляд норм праці.

Надбавки і доплати до заробітної плати.

Система заробітної плати та її види (почасова, відрядна, їхні різновиди).

Преміювання працівників. Винагорода за результатами роботи за рік.

Оплата праці при відхиленні від нормальних умов роботи: при виконанні робіт різної кваліфікації; при суміщенні професій (посад) і виконанні обов'язків тимчасово відсутнього працівника; при виконанні надурочних робіт; при роботі у святкові та неробочі дні; у нічний час та ін.

Надбавки і доплати до заробітної плати.

Поняття гарантійних і компенсаційних виплат. Гарантійні виплати та їхні види (під час виконання державних або громадських обов'язків; пов'язані з реалізацією права на освіту, безкоштовну професійну підготовку; пов'язані з реалізацією права на відпочинок і охорону здоров'я та ін.). Гарантійні доплати, їхні види.

Компенсаційні виплати та їхні види: компенсаційні виплати при службових відрядженнях, при переїзді в іншу місцевість, за невиданий спеціальний одяг і спеціальне взуття, компенсаційні надбавки, амортизаційні виплати та ін.

Порядок обчислення середньої заробітної плати.

Порядок, строки і періодичність виплати заробітної плати. Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати.

Індексація заробітної плати. Компенсація втрати частини зарплати у зв'язку з порушенням строків її виплати.

Концепція реформування оплати праці в Україні.

Тема 9. Дисципліна праці

Поняття і значення дисципліни праці в умовах ринкової економіки. Правові засоби забезпечення дисципліни праці.

Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Правила внутрішнього трудового розпорядку, інші локальні нормативно-правові акти підприємства, установи, організації. Статути, положення про дисципліну. Трудові обов'язки працівника і роботодавця.

Система стимулювання праці за трудовим правом. Заохочення за успіхи в роботі: поняття, підстави, види, порядок застосування. Переваги і пільги в галузі соціально-культурного і житлово-побутового обслуговування. Заохочення за особливі трудові заслуги.

Поняття і ознаки дисциплінарної відповідальності працівників. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності. Загальна і спеціальна дисциплінарна відповідальність. Дисциплінарні стягнення, порядок їх застосування, оскарження і зняття. Додаткові заходи впливу на порушників трудової дисципліни.

Заходи громадського впливу, що застосовуються в разі порушення трудової дисципліни. Повноваження трудових колективів, виборних органів первинних профспілкових організацій, товариських судів у забезпеченні трудової дисципліни.

Тема 10. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору

Поняття, функції матеріальної відповідальності сторін трудового договору. Правова природа матеріальної відповідальності сторін трудового договору, її відмінність від цивільно-правової відповідальності.

Підстава й умови матеріальної відповідальності працівників за шкоду, заподіяну майну роботодавця. Види матеріальної відповідальності працівників: обмежена і повна. Обмежена матеріальна відповідальність та її розмір. Повна індивідуальна матеріальна відповідальність. Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність.

Визначення розміру шкоди і порядок її відшкодування. Визначення розміру шкоди у випадках, коли її фактичний розмір перевищує номінальний.

Матеріальна відповідальність роботодавця в трудових Правовідносинах. Підстава, умови відповідальності та її Розміри. Матеріальна відповідальність роботодавця за порушення права працівника на працю: у разі незаконної відмови у прийнятті на роботу; у разі незаконного звільнення або незаконного переведення на іншу роботу; у разі неправильного формулювання причини звільнення, що перешкоджало працевлаштуванню працівника; у разі затримки видачі трудової книжки; у разі затримки виконання рішення органу, який розглядав трудовий спір, про поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника; у разі незаконного відсторонення. Визначення розміру відшкодування і порядок стягнення.

Інші випадки матеріальної відповідальності роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові (за неправильне і несвоєчасне оформлення документів про роботу та заробітну плату, за незабезпечення схоронності особистих речей працівника під час роботи та ін.).

Відшкодування роботодавцем моральної шкоди у трудових правовідносинах.

Тема 11. Охорона праці і здоров'я працівників на виробництві

Конституційне право працівників на належні, безпечні і здорові умови праці. Законодавство про охорону праці працівників на виробництві.

Поняття охорони праці. Зміст інституту охорони праці і здоров'я працівників на виробництві за трудовим правом. Принципи правової охорони праці працівників. Гарантії прав працівників на охорону праці. Організація охорони праці працівників на підприємстві. Державне управління охороною праці працівників. Участь трудових колективів і профспілок у регулюванні охорони праці на підприємстві.

Організаційно-правові форми забезпечення охорони праці на підприємстві: фінансування охорони праці; медичні огляди працівників;

інструктаж і навчання працівників правилам техніки безпеки і виробничої санітарії; забезпечення працівників засобами індивідуального захисту. Спеціальні правила охорони праці на важких, небезпечних і шкідливих роботах (скорочення робочого часу, надання додаткових відпусток, перерв у роботі, видача спеціального одягу, мила та ін.).

Правила особливої охорони праці і здоров'я жінок, молоді та осіб із пониженою працездатністю.

Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, в установах і організаціях. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання: загальна характеристика. Відшкодування шкоди, заподіяної працівникові каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним трудових обов'язків.

Тема 12. Трудові спори

Поняття, види і причини виникнення трудових спорів. Органи, що розглядають трудові спори.

Принципи розгляду індивідуальних трудових спорів. Поняття, види підвідомчості індивідуальних трудових спорів.

Комісії по трудових спорах (КТС), їх організація і компетенція. Порядок і строки розгляду індивідуальних трудових спорів в КТС.

Розгляд індивідуальних трудових спорів у суді. Трудові спори, що безпосередньо розглядаються судом. Строки звернення до суду за вирішенням трудових спорів. Процесуальні особливості розгляду трудових спорів судом. Виконання судових рішень з трудових спорів. Обмеження повороту виконання рішень з трудових спорів.

Особливості розгляду трудових спорів деяких категорій працівників (суддів, прокурорсько-слідчих працівників, а також працівників навчальних, наукових та інших установ прокуратури, які мають класні чини).

Законодавство про вирішення колективних трудових спорів.

Поняття, види, причини виникнення колективних трудових спорів. Сторони колективного трудового спору (конфлікту). Порядок формування і затвердження вимог найманих працівників або профспілки. Порядок і

строки розгляду вимог найманих працівників або профспілки. Момент виникнення колективного трудового спору (конфлікту).

Порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) примирною комісією, за участю незалежного посередника. Вирішення колективного трудового спору (конфлікту) трудовим арбітражем.

Гарантії незалежним посередникам, членам примирних комісій і трудових арбітражів.

Національна служба посередництва і примирення: функції, повноваження.

Право працівників на страйк. Порядок оголошення страйку. Визнання страйків незаконними. Випадки, за яких забороняється проведення страйку. Обов'язки сторін під час проведення страйку. Гарантії та правове становище працівників у зв'язку з проведенням страйку. Правові наслідки визнання страйку незаконним.

Відповідальність за порушення законодавства про колективні трудові спори (конфлікти).

Тема 13. Трудовий стаж і вислуга років

Поняття трудового стажу, його види і значення. Страховий стаж. Поняття, юридичне значення. Види трудової і іншої діяльності, що включаються в страховий стаж.

Поняття загального трудового стажу для оцінки пенсійних прав застрахованих громадян до 01.01.2004 р. Види трудової і іншої суспільно-корисної діяльності, що враховуються до загального трудового стажу.

Спеціальний трудовий стаж, його юридичне значення для дострокового призначення трудових пенсій.

Безперервний трудовий стаж і його юридичне значення.

Порядок обчислення стажу. Порядок підтвердження страхового стажу.

Докази трудового стажу.

Поняття, підстави застосування та порядок підтвердження вислуги років як пенсійного юридичного факту.

Тема 14. Пенсії та допомоги

Сучасний стан та напрями реформування державної системи пенсійного забезпечення в Україні.

Поняття, ознаки та система страхових пенсій. Суб'єкти права на страхову пенсію. Умови призначення страхової пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення за віком. Загальні умови, порядок призначення та виплати пенсій за віком. Розміри пенсії за віком.

Пільгове пенсійне забезпечення за віком: окремих професійних категорій; за станом здоров'я; внаслідок виконання соціальної функції.

Пенсії у зв'язку з інвалідністю: поняття, види, умови призначення. Розміри пенсій та надбавки до них.

Пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

Поняття, особливості та правові засади призначення та виплати пенсії за вислугу років. Умови призначення пенсій за вислугу років спеціалістам окремих галузей народного господарства, працівникам авіації та льотно-випробного складу, іншим категоріям осіб.

Порядок нарахування, призначення та виплати страхових пенсій. Правові підстави, умови та порядок перерахунку пенсій.

Поняття, ознаки та види страхових допомог. Правове регулювання надання страхових допомог.

Допомога в разі тимчасової непрацездатності: поняття, умови призначення, суб'єкти, правові підстави та порядок призначення та виплати.

Допомога на випадок вагітності та пологів. Допомога у зв'язку з доглядом за дитиною.

Страхові допомоги в разі безробіття: допомога в разі безробіття, в тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності; допомога в разі часткового безробіття; матеріальна допомога у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації безробітного; матеріальна допомога у разі

безробіття, одноразова матеріальна допомога безробітному та непрацездатним особам, які перебувають на його утриманні.

Страхові допомоги у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням.

Допомога на поховання.

Державні допомоги сім'ям з дітьми: суб'єкти, види, правові умови призначення та виплати. Одноразова допомога при народженні дитини. Допомога малозабезпеченим сім'ям з дітьми. Допомога на дітей, які перебувають під опікою та піклуванням.

Допомоги малозабезпеченим сім'ям.

Державні допомоги дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства.

Поняття та особливості житлових субсидій. Правові засади призначення житлових субсидій.

Медична допомога громадянам в Україні.

Поняття, особливості, суб'єкти спеціальних державних допомог. Державні допомоги особам, що постраждали від Чорнобильської катастрофи та інших техногенних катастроф.

Державні допомоги ветеранам війни, ветеранам праці.

Тема 15. Державний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю та охорону праці на виробництві

Поняття та основні види нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці на виробництві.

Система органів, що здійснюють державний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю та охорону праці на виробництві. Державний департамент нагляду за додержанням законодавства про працю: основні завдання, повноваження. Державний комітет України з нагляду за охороною праці: основні завдання, повноваження.

Державний комітет ядерного регулювання України. Органи державного пожежного нагляду. Державна інспекція з нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії. Органи та установи санітарно-епідеміологічної служби Міністерства охорони здоров'я України.

Роль органів прокуратури у нагляді за дотриманням законодавства про працю та про охорону праці.

Повноваження місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо здійснення контролю за дотриманням законодавства про працю. Відповідальність роботодавця, його представників, інших посадових осіб підприємств за порушення законодавства про працю та про охорону праці на виробництві.

3. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 3.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 3.1

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання
Змістовий модуль 1. Загальні положення та договори	
<i>Тема 3. Трудові правовідносини та їх суб'єкти.</i>	<i>Тема 3. Трудові правовідносини та їх суб'єкти.</i> 3.1. Поняття та особливості індивідуальних трудових правовідносин. 3.2. Види індивідуальних трудових правовідносин: 3.3. Структура індивідуальних трудових правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення індивідуальних трудових правовідносин. 3.4. Правовий статус суб'єктів індивідуальних трудових правовідносин.

Тема 4. Колективні угоди і колективні договори	Тема 4. Колективні угоди і колективні договори 4.1. Законодавство про колективні угоди і колективні договори. 4.2. Право на ведення колективних переговорів. 4.3. Принципи здійснення права на ведення колективних переговорів і укладення колективних угод і договорів: міжнародні стандарти і законодавство України. 4.4. Порядок ведення і предмет колективних переговорів.
--	---

4. Теми практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті. Воно включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань із їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Перелік тем практичних занять

Назва змістового модуля	Теми практичних занять (за модулями)
1	2
<i>Змістовий модуль 1. Загальні положення</i>	<i>Завдання 1. Трудове право як одна з галузей у системі права України.</i>

та договори	Завдання 2. Джерела трудового права.
	Завдання 3. Трудові правовідносини та їх суб'єкти.
	Завдання 4. Колективні угоди і колективні договори. Письмова контрольна робота на тему: «Трудові правовідносини та їх суб'єкти»
	Завдання 5. Правове забезпечення зайнятості населення і працевлаштування.
	Завдання 6. Трудовий договір Завдання 7. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку.
Змістовий модуль 2. Особлива частина трудового права	Завдання 8. Оплата праці.
	Завдання 9. Дисципліна праці
	Завдання 10. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору
	Завдання 11. Охорона праці і здоров'я працівників на виробництві
	Завдання 12. Трудові спори
	Завдання 13. Трудовий стаж і вислуга років
	Завдання 14. Пенсії та допомоги
	Завдання 15. Державний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю та охорону праці на виробництві

5. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань та формування практичних навичок з навчальної дисципліни, наведені в табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Форми контролю СРС
1	2	4
Завдання 1. Трудове право як одна з галузей у системі права України.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до <i>практичного заняття</i> , огляд теоретичного матеріалу за заданою тематикою, виконання домашніх завдань по вирішенню ситуаційних завдань.	На першому тижні контроль самостійної роботи не проводиться
<i>Завдання 2.</i> Джерела трудового права.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань.	Перевірка домашніх завдань
<i>Завдання 3.</i> Трудові правовідносини та їх суб'єкти.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань. Підготовка до контрольної роботи.	Перевірка домашніх завдань

Продовження табл. 5.1.

Завдання 4. Колективні угоди і колективні договори. Письмова контрольна робота на тему: «Трудові правовідносини та їх суб'єкти»	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань.	Перевірка домашніх завдань
Завдання 5. Правове забезпечення зайнятості населення і працевлаштування.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань.	Перевірка домашніх завдань
Завдання 6. Трудовий договір	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань.	Перевірка домашніх завдань
Завдання 7. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань. Підготовка до контрольної роботи.	Перевірка домашніх завдань

Завдання 8. Оплата праці. Письмова контрольна робота на тему: «Трудовий договір»	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань.	Перевірка домашніх завдань
Завдання 9. Дисципліна праці	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань.	Перевірка домашніх завдань
Завдання 10. Матеріальна відповідальність сторін трудоного договору	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань.	Перевірка домашніх завдань
Завдання 12. Трудові спори	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань.	Перевірка домашніх завдань

Продовження табл. 5.1.

Завдання 13. Трудовий стаж і вислуга років	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань. Написання наукової роботи (науково-дослідна діяльність)	Перевірка домашніх завдань. Перевірка наукової роботи (науково-дослідна діяльність)
Завдання 14. Пенсії та допомога	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань.	Перевірка домашніх завдань
Завдання 15. Державний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю та охорону праці на виробництві	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання домашніх завдань щодо вирішення практичних ситуаційних завдань.	Перевірка домашніх завдань

6. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, ознайомлювальні (початкові) ігри, метод проектної роботи, комп'ютерні симуляції, метод Дельфі, метод сценаріїв, банки візуального супроводу (табл. 6.1 і 6.2).

Таблиця 6.1

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни (лекційні заняття)

Теми	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Трудове право як одна з галузей у системі права України.	Лекція проблемного характеру з питання «Проблемні аспекти визначення правової природи трудового права»
Тема 2. Джерела трудового права.	Міні-лекція з питання «класифікація джерел трудового права», робота в малих групах, презентація результатів
Тема 3. Трудові правовідносини та їх суб'єкти.	Лекція проблемного характеру з питання «правовий статус суб'єктів трудових правовідносин». Робота в малих групах

Тема 4. Колективні угоди і колективні договори.	Міні-лекція з питання «Особливості укладення колективних договорів на підприємствах», робота в малих групах, презентація результатів, ознайомлювальна (початкова) гра «Правова процедура узгодження суттєвих умов колективного договору»
Тема 5. Правове забезпечення зайнятості населення і працевлаштування.	Лекція проблемного характеру з питання «Особливості процедури працевлаштування населення»
Тема 6. Трудовий договір	Лекція проблемного характеру з питання «Проблемні аспекти укладання трудових договорів», кейс-метод «Укладання трудового договору».
Тема 7. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку.	Міні-лекція з питання «Як захистити права працівника щодо врегулювання робочого часу на підприємстві»
Тема 8. Оплата праці.	Лекція проблемного характеру з питання «Поняття та процедура здійснення оплати праці», робота в малих групах
Тема 9. Дисципліна праці	Лекція проблемного характеру «Випадки настання дисциплінарної відповідальності працівника»
Тема 10. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору	Лекція проблемного характеру «Окремі проблемні аспекти застосування матеріальної відповідальності до сторін трудового договору»
Тема 11. Охорона праці і здоров'я працівників на виробництві	Міні-лекція з питання «Розвиток законодавства України в галузі охорони праці», робота в малих групах, презентація результатів

Продовження табл. 6.1.

Тема 12. Трудові спори	Міні-лекція з питання «Проблемні аспекти вирішення трудових спорів у трудовому праві», робота в малих групах
Тема 13. Трудовий стаж і вислуга років	Лекція проблемного характеру «Особливості проведення розрахунку трудового стажу працівника»
Тема 14. Пенсії та допомога	Міні-лекція з питання «Класифікація за чинним законодавством України пенсій та допомог», робота в малих групах, презентація результатів
Тема 15. Державний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю та охорону праці на виробництві	Міні-лекція з питання «Розвиток законодавства України в галузі охорони праці на виробництві», робота в малих групах, презентація результатів

Таблиця 6.2

Використання методик активізації процесу навчання (семінарські та практичні заняття)

Тема навчальної дисципліни	Практичне застосування методик	Методики активізації процесу навчання
Тема 2. Джерела трудового права.	<i>Завдання 2.</i> Визначення Поняття та ознак джерел трудового права	Лекція проблемного характеру з питання. Робота в малих групах
Тема 4. Колективні угоди і колективні договори.	<i>Завдання 5.</i> Характеристика основних етапів укладання колективних договорів.	Лекція проблемного характеру. Ознайомлювальна (початкова) гра
Тема 6. Трудовий договір	<i>Завдання 7.</i> Визначення основних етапів укладання трудового договору.	Міні-лекція, кейс-метод

7. Рекомендована література

7.1. Основна

1. Кодекс законів України про працю // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1971. – № 50. – Ст. 375.
2. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.
3. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 р. // Відомості Верхов. Ради України. – 1997. – № 2. – Ст. 4 (зі змін. та доп.).
4. Про зайнятість населення: Закон України від 01.03.1991 р. // Відомості Верхов. Ради УРСР. – 1991. – № 14. – Ст. 170; Відомості Верхов. Ради України. – 1998. – № 11-12. – Ст. 44 (зі змін та доп.).
5. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 р. // Відомості Верхов. Ради України. – 1993. – № 36. – Ст. 361 (зі змін. та доп.).
6. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. // Відомості Верхов. Ради України. – 1997. – № 17. – Ст. 121 (зі змін. та доп.).